

Maahanmuuttajien toisen asteen koulutussiirtymät – kouluviranomaisten käsityksiä onnistumisista ja rakenteellisista rajoitteista

Kasvatustieteen päivät, Vaasa 19.11.2015

Johanna Holopainen, Helsingin yliopisto

Tausta

- Transit-tutkimus: Transitions and educational trajectories of immigrant youth: A 4-year longitudinal study from compulsory to further education, <http://blogs.helsinki.fi/transit-okl/>
- Pro gradu -tutkielma: ”*Onnistunut koulutussiirtymä tasa-arvon mahdollistajana – koulutuksen asiantuntijoiden käsityksiä maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutussiirtymistä*”, ohjaaja Janne Varjo (tarkastuksessa)

Teoreettiset lähtökohdat

- Siirtymä (*transition*) myöhäismodernina aikakautena: individualisaatio – destruktuurisaatio, siirtymien yksilöllistyminen, pirstoutuminen, pidentyminen, jojoilu, katkonaisuus (Lee 2014; Walther 2006; Furlong 2009)
  - Maahanmuuttajilla yhtä aikaa monia siirtymiä (Teräs & Kilpi-Jakonen 2013)
- Siirtymäjärjestelmä: siirtymät tehdään aina jossakin rakenteellisessa kontekstissa
- Siirtymäregiimit (Walther 2006)
  - Nuorille tarjolla olevat mahdollisuudet
  - Universaali, liberaali, työllisyyskeskeinen ja matalan turvan regiimi
- Normatiiviset instituutiot eivät usein tarjoa samaa tukea vähemmistöihin kuuluville kuin valtaväestön nuorille (Lee 2014)

Aiempaa tutkimusta

- Maahanmuuttajat heikossa asemassa siirtymässä
  - Esim. Kuusela ym. 2008; Myrskylä 2011
- Omakohtaiset, sosiaaliset ja kulttuuriset siirtymätekijät
  - Esim. Rumbaut 2007; Kilpi 2010; Peltola 2010; Teräs & Kilpi-Jakonen 2013
- Rakenteelliset siirtymätekijät
  - Esim. Opetusministeriö 2005; Pirinen 2015
- Ohjaukselliset siirtymätekijät ja toimijoiden välinen yhteistyö
  - Esim. Vehviläinen 2006; Teräs, Lasonen & Cools, julkaisematon käsikirjoitus

Tutkimuskysymykset

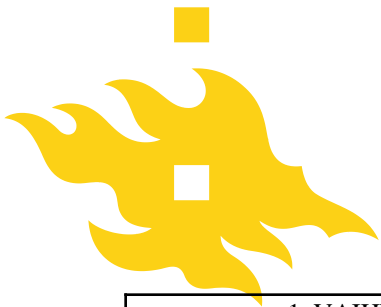
1. Miten asiantuntijat käsittävät maahanmuuttajuuden ja toisen asteen siirtymän luonteen?
2. Miten asiantuntijat käsittävät maahanmuuttajanuorten siirtymävaiheen erityisyyden?
3. Millaisiksi asiantuntijat kokevat toimintamahdollisuutensa maahanmuuttajanuorten siirtymien tukemiseksi?

Aineisto ja analyysi

- 10 teemahaastattelua peruskoulun, toisen asteen ja opetushallinnon asiantuntijoille pääkaupunkiseudulla
  - Peruskoulun opinto-ohjaaja
  - Peruskoulun apulaisrehtori/rehtori
  - Ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaaja
  - Lukion opinto-ohjaaja
  - Ammatillisen oppilaitoksen alakohtainen johtohenkilö
  - Lukion rehtori
  - Kunnan opetushallinnon virkamies
- Analyysi fenomenografisesti etsimällä käsityksiä ja rakentamalla niistä kategorioita (Marton 1988; Uljens 1991; Niikko 2003)

Esimerkki analyysin toteuttamisesta fenomenografisesti (sovellettu Niikko 2003, 55)

1. VAIHE	2. VAIHE	3. VAIHE	4. VAIHE
<ul style="list-style-type: none"> • aineiston lukeminen • analyysiyksikön valinta = ajatuskokonaisuus • merkityksellisten ilmauksien etsiminen 	<ul style="list-style-type: none"> • merkityksellisten ilmausten ryhmittely • samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen 	<ul style="list-style-type: none"> • alatasen kategorioiden muodostaminen • käsitysryhmistä 	<ul style="list-style-type: none"> • ylätasen kategorioiden muodostaminen • kategorioiden yhdistelemällä
Ajatuskokonaisuudet	Käsitysryhmät	Alakategoriat	Yläkategoria
<i>Kyllä puhuisin ennemminkin, että on aina yksilötason kohdalla tarkasteltava, mitkä ne haasteet ovat.</i>	Haasteet ovat yksilötasolla	Ryhmän sijaan yksilöitä	Maahanmuuton erityisyyden monimuotoisuus siirtymässä
<i>Mä jotenkin ajattelen niin henkilö-, yksilökohtaisesti itse tätä omaa ohjausta.</i>			
<i>Ehkä siinäkin kannattaisi miettiä, että tarvitseeko joku kielellistä tai kulttuurillista tukea tai sit sopeutumistukea.</i>	Tuen ei tule olla maahanmuuttajien tukea, vaan eritellympää		
<i>Määrittävä tekijä siellä on se kouluhistoria, se, että onko käynyt koulua aikaisemmin vai ei.</i>	Moni maahanmuuttaja menee massan mukana	Ei tyypillisiä koulutuspolkuja	
<i>Hirvu vaikea sanoa, koska sitten yllättävän moni kuitenkin menee sen massan mukana. Että ne eivät erotu sitten sieltä.</i>			
<i>Se hajautuu ihan samalla tavalla kuin kantasuomalaisetkin, ei pysty sanomaan mitään omaa koulutuspolkua.</i>	Ei ole tyypillistä maahanmuuttajan koulutuspolkua		
<i>Mulla on hirveen vaikea sanoa, että mikä olisi semmoinen, mikä olisi semmoinen tyypillinen.</i>			

Maahanmuuton tuoma erityisyys toisen asteen siirtymässä 1: Nuorten osaamisen arviointi ja yhteishakuvalinnat

---

- Koulumenestys ja suomen kielen taito
  - Kielitaito kietoutuu peruskoulun arvosanoihin
  - Osaamisen arviointi on haastavaa
- Painottuneet koulutus- ja uratavoitteet
  - Korkeita ammattihaaveita, ”epärealistisuus”
  - Perheen merkitys

Maahanmuuton tuoma erityisyys toisen asteen siirtymässä 1: Nuorten osaamisen arviointi ja yhteishakuvalinnat

”

- Tietenkin ne arvosanat jonkin verran kertoo, mutta kun sitäkin voi olla välillä vähän vaikea arvioida, että onko se nyt siitä kielitaidon puutteesta vai oikeasti siitä osaamisesta. (opinto-ohjaaja, peruskoulu)
- On ne, joissa perhe voimakkaasti tukee, eli haluaa vaikka lapsestaan lääkärin. Tämä on siis yksi ongelmaryhmä. - - Ja sitten on nämä joilla asiat on kaikki niin epäselviä, että he eivät pysty tukemaan sitä siirtoa, heille kaikki on vierasta, välttämättä lapsella ei kuuluisi olla edes ammattia, vaan pitäisi jäädä vaikka tyttönä kotiin. Nämä on ne kaksi ääripäätä ja siihen väliin mahtuu kaikenlaista. (apulaisrehtori, peruskoulu)
- Sitten joudutaan miettimään, että mitenäs ne omat vahvuudet siellä näkyy. Että huomataan usein, että se matematiikan numero nyt ehkä näyttää tällä hetkellä siltä, että voi olla jopa se lukionkin käyminen hankalaa. Se realiteettien taju kyllä korostuu eri tavalla sitten maahanmuuttajien kanssa. (opinto-ohjaaja, peruskoulu)
- (Vanhempainillan) pitäisi olla aivan eri lailla järjestetty tilaisuus, tulkkeja tai muuta tarjolla, jossa varma tieto siirtyisi ja saisi kysellä. - - Semmoista rakennetta ei oo. (apulaisrehtori, peruskoulu)

Maahanmuuton tuoma erityisyys toisen asteen siirtymässä 2: Nuorten koulutushistoria ja valmiudet toiselle asteelle

---

- Nivelvaiheen erilaiset koulupolut
  - Parantavat valmiuksia
  - Koulutuksissa tietyt kriteerit
  - Voivat olla heikosti tunnettuja/tunnustettuja
- Pärjääminen toisella asteella
  - Perusosaaminen (onko suomalainen peruskoulu käyty?)
  - Suomen kielen taito
  - Motivaatio

Maahanmuuton tuoma erityisyys toisen asteen siirtymässä 2: Nuorten koulutushistoria ja valmiudet toiselle asteelle

”

- Sanoisin, että jos olet saanut päättötodistuksen, niin siinä vaiheessa olet jo semmoisessa tilanteessa että harva enää siitä lähtee eriyttävälle. (asiantuntija, hallinto)
- Ennemmin kuin mikään tietty ryhmittymä, niin se on että onko ennen Suomeen tuloa käynyt koulua. - - Ehkä se koulutuspolku, mitä samankaltaisempi se on suomalaisen koulun kanssa, niin sitä todennäköisempää on, että se oppilas pääsee nopeammin tähän meidän instituutioon kiinni. (asiantuntija, hallinto)
- Tuolla on halukkuutta, on kykyä. Meillä on esimerkkejä siitä, että opiskelija tekee historian kokeen, arvosana on viisi. Jos hän tekee sen esimerkiksi englanniksi, hän saa siitä ysin tai kympin. - - Hän on ymmärtänyt sen kuulemansa siellä tunnilla, mutta ei pysty pukemaan sitä esseeksi suomen kielellä. (rehtori, lukio)
- Jos maahanmuuttaja on käynyt suomalaisen peruskoulun, niin ei sillä ole sen enempää tai vähempää haasteita kuin kenelläkään muullakaan. - - Menestymisen indikaatti on ihan hyvä täälläkin, jos on motivaatiota. (johtohenkilö, ammatillinen koulutus)

Asiantuntijoiden mahdollisuudet siirtymien tukemiseen 1: Toimijoiden tehtävät ja keinot siirtymän tukemisessa

---

- Peruskoulussa valinnoissa neuvominen ja toimivan hakusuunnitelman tukeminen
- Toiseen asteeseen tutustuminen
- Siirtymäketjun onnistumisen tukeminen
- Toisella asteella tutustuttaminen, ryhmäyttäminen ja toimiva opetus
- Henkilökohtainen kontakti nuoreen ja nuoren puolella oleminen
- Käytännöt ja palvelut kunnossa
- Työhön vaikuttavia asioita: resurssit, linjaukset, rakenteelliset käytännöt, organisaatioiden toimintakulttuuri, työyhteisö, työnkuva sekä ohjattavien toiminta

Asiantuntijoiden mahdollisuudet siirtymien tukemiseen 1: Toimijoiden tehtävät ja keinot siirtymän tukemisessa

”

- Se (peruskoulun rooli siirtymien lähettävä osapuolena) on tosi tärkeä. Koska täällä on se osaaminen myös henkilöstöllä, joka tietää, miten hakeudutaan, osaa kertoa nuorille mitä ne opinnot on. - - Näen sen tosi tärkeänä, me ollaan ehkä se vahvin paikka missä sitä osaamista löytyy, mikä voi tukea tässä prosessissa. (rehtori, peruskoulu)
- Meidän kädet on sidottu täällä niin kauan, kun - - me ei nähdä mihin ne lapset siirtyy. Me ei voida peruskoulussa tehdä muuta kuin ohjata heitä ymmärtämään valintojaan ja tukea heitä siinä valintaprosessissa. - - Mä luotan että hirveän moni yksilö tekisi paljon enemmän, jos siihen olisi mahdollisuus yhdeksänneltä luokalta lähettäessään niitä lapsiaan eteenpäin. (apulaisrehtori, peruskoulu)
- Sitoutumista nuoren tavoitteiden ja nuoren hyvän eteen. Nähdään se nuori siinä keskiössä, se ehkä on se tavoite kaiken kaikkiaan. (opinto-ohjaaja, lukio)
- Me on pyritty tekemään semmoinen rakenne, että kukaan ei tippuisi, kukaan ei menisi tarpeinensa ohi verkosta, että pystyttäisiin tunnistamaan niitä erityistarpeita, mitä näillä vasta maahan tulleilla lapsilla ja nuorilla on. (asiantuntija, hallinto)

Asiantuntijoiden mahdollisuudet siirtymien tukemiseen 2: Siirtymäjärjestelmän ratkaistavia haasteita

---

- Ohjausta voitaisiin tehdä koordinoidummin ja syvemmän yhteistyön kautta
  - Tiedonsiirto, tuen jatkuminen, kokonaisuuden miettiminen
- Nuorten valinnantekoa voitaisiin tukea enemmän
  - Tietämys toisesta asteesta, valinnanteon joustavuus
- Järjestelmä voisi vastata paremmin nuorten lisääntyvään monimuotoisuuteen
  - Tukitarpeisiin vastaaminen, resurssit

Asiantuntijoiden mahdollisuudet siirtymien tukemiseen 2: Siirtymäjärjestelmän ratkaistavia haasteita

”

- Maahanmuuttajakysymys koulumaailmassa ylipäänsä, kun [pääkaupunkiseutu] on tässä ikään kuin pioneeri Suomen maassa aika pitkälle, niin sanoisin että alkaisi olla kokonaiskonseptin miettiminen paikallaan tai tarpeen. - - Että eri toimijat olisivat yhdessä paikassa, nähtäisiin kokonaisuus, - - mitkä on kipupisteet, miten me voidaan niitä parantaa. (rehtori, lukio)
- Me ollaan aika arkoja oltu pitämään yhteisiä koulutuksia liittyen näihin aihealueisiin, mutta meidän pitäisi ehkä lähteä miettimään sitä opettajien verkostoitumista yli toisen ja perusasteen. (asiantuntija, hallinto)
- Eksyneitä lampaita on joka vuosi, ja niiden kanssa on harmillista, että olisi pienestä kiinni, jonkun ihmisen työpanoksesta kiinni, että ne kiinnittyisivät jonnekin. Moni tarvitsee sen jonkun, joka konkreettisesti kertoo, että mitä nyt tapahtuu. (apulaisrehtori, peruskoulu)
- Onhan meillä maahanmuuttajaopiskelijoita, jotka selviävät täällä erinomaisesti, heillä on hyvät valmiudet monellakin tapaa pärjätä lukioissa ja tehdä hyvät ylppäritulokset ja päästä akateemiselle polulle. (rehtori, lukio)
- Minusta on hienoa, kun he saavat työpaikkoja. Sitä on ihan oikeasti jatkuvasti, niin ne on onnistumisia. (opinto-ohjaaja, ammatillinen koulutus)

Lopuksi

- Maahanmuuttajuuteen liittyvät erityispiirteet muodostuvat haasteellisiksi, koska ne ilmenevät tietynlaisessa kontekstissa, suomalaisessa koulutus- ja siirtymäjärjestelmässä
- Lyhyen nivelvaiheen sijaan siirtymä on prosessi, jota tulisi tukea pitkällä aikavälillä
- Tasapuolisten mahdollisuuksien edistämiseksi maahanmuuttajien tarpeiden monimuotoisuus tulee huomioida johdonmukaisemmin siirtymäkäytänteissä

Lähteet

- Furlong, A. 2009.** Reconceptualizing youth and young adulthood. In A. Furlong (Ed.) Handbook of youth and young adulthood. New perspectives and agendas. London: Routledge, 1–2.
- Kilpi, E. 2010.** The Education of Children of Immigrants in Finland. Oxford: University of Oxford.
- Kuusela ym. 2008.** Maahanmuuttajaoppilaat ja koulutus. Tutkimus oppimistuloksista, koulutusvalinnoista ja työllistämisestä. Helsinki: Opetushallitus.
- Lee, J. S. 2014.** An Institutional Framework for the Study of the Transition to Adulthood. Youth & Society 46 (5), 706–730.
- Marton, F. 1988.** Phenomenography. A Research Approach to Investigating Different Understandings of Reality. In R. R. Sherman & R. B. Webb (Eds.) Qualitative Research in Education. Focus and Methods. London: Falmer, 141–161.
- Myrskylä, P. 2011.** Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Niikko, A. 2003.** Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Opetusministeriö. 2005.** Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio. Helsinki: Opetusministeriö.
- Peltola, M. 2010.** Ulossuljettu keskiluokka? Maahanmuuttajataustaiset nuoret, perhe ja yhteiskunnallinen asema. Teoksessa T. Martikainen & L. Haikkola (toim.) Maahanmuutto ja sukupolvet. Nuorisotutkimusverkoston julkaisu 106. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 66–83.
- Pirinen, T. (toim.) 2015.** Maahanmuuttajataustaiset oppijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Koulutuksen saavutettavuuden ja opiskelun aikaisen tuen arviointi. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Rumbaut, R. 2007.** Ages, Life Stages, and Generational Cohorts. Decomposing the Immigrant First and Second Generation in the United States. In A. Portes & J. DeWind (Eds.) Rethinking Migration. New Theoretical and Empirical Perspectives. Oxford: Berghahn Books, 342–387.
- Teräs, M. & Kilpi-Jakonen, E. 2013.** Maahanmuuttajien lapset ja koulutus. Teoksessa T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 184–202.
- Teräs, M., Lasonen, J. & Cools, C.** Maahanmuuttotoustaustaiset nuoret koulutuksen siirtymässä. Viranomaisten ja nuorten näkökulmat. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Uljens, M. 1991.** Phenomenography. A Qualitative Approach in Educational Research. Teoksessa L. Syrjälä & J. Merenheimo (toim.) Kasvatustutkimuksen laadullisia lähestymistapoja. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, 80–107.
- Vehviläinen, J. 2006.** Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. Helsinki: Opetushallitus.
- Walther, A. 2006.** Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. Young 14 (2), 119–139.